

Avdelningen för juridik
Per Henningsson

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ersättning vid upplåtelse av mark i samband med elnätsutbyggnad

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ser positivt på utredningens förslag men ser behov av höjning av ersättningen även vid elnätsutbyggnad i allmän platsmark.

SKR ser inte att förslaget kommer öka kommuner och regioners acceptans vid markintrång för elnätsutbyggnad i någon större utsträckning. SKR menar att det finns andra åtgärder som bättre skulle öka kommuner och regioners acceptans och att dessa åtgärder bör bli föremål för utredning och förslag. Exempelvis behövs en tidig dialog med stärkt inflytande för kommunen över vilken sträckning för ledningen som väljs.

SKR ser positivt på att Lantmäteriet ges ansvar att se över och löpande uppdatera de värderingsinstrument i form av skogs- respektive åkernormen som används vid beräkning av marknadsvärdet i intrångsersättningen.

Allmänna synpunkter

SKR ser positivt på ambitionen att snabba upp ledtiderna för elnätsutbyggnad. En effektivare process är angelägen och nödvändig för att möjliggöra industrins klimatomställning och konkurrenskraft, elektrifiering av transporter och ökad resiliens i elförsörjningen vid kris eller konflikt.

Acceptansen hos de markägare som drabbas av intrång vid elnätsutbyggnad påverkar ledtiderna. Just ersättningsnivåerna har i såväl undersökningar som i utspel från olika intresseorganisationer pekats ut som avgörande för sådan acceptans. Höjda ersättningar på det sätt utredningen föreslår torde alltså komma att bidra till fler frivilliga överenskommelser och färre överklaganden och därmed kortare nätutvecklingsprocesser.

Det behövs samtidigt ett fortsatt kommunalt inflytande över markanvändningen för att möjliggöra samhällsutveckling och avvägning mellan olika intressen.

Vald modell för att höja ersättningen till markägarna (avsnitt 5.2)

SKR ser positivt på den föreslagna ersättningsmodellen. I den fortsatta beredningen behöver modellen dock justeras så att även intrång i allmän platsmark omfattas av en höjd ersättning.

SKR instämmer i bedömningen att ökad ersättning till markägare i viss utsträckning kan öka acceptansen vid intrång för elnätsutbyggnad och därmed bidra till en snabbare och effektivare process.

Den av utredningen förespråkade modellen med ett ökat schablonpåslag på intrångsersättningen har fördelar framför andra modeller som utredningen övervägt. Inte minst enkelheten och förutsägbarheten talar för att denna modell kan leda till ökad acceptans hos markägare.

Det finns dock även nackdelar med den valda modellen. T.ex. kommer modellen inte innebära någon höjning av ersättningen vid ledningsrätt i allmän platsmark.

Allmän plats saknar i ersättningsrättsligt avseende i princip ett marknadsvärde. Ersättning för marknadsvärdeminskning, s.k. intrångsersättning, förekommer därför endast i undantagsfall vid ledningsrättsupplåtelse i allmän plats. Istället utgörs ersättningen i dessa fall av ersättning för övriga skador som drabbar huvudmannen för den allmänna platsen (s.k. annan ersättning). Det kan t.ex. handla om markskador vid anläggningsarbetet och merkostnader vid framtida arbeten på mark i ledningens närhet

I de fall elnätsutbyggnaden sker i allmän platsmark kommer alltså ägaren av den allmänna platsen (ofta en kommun) inte få någon höjd ersättning. Den föreslagna modellen innebär därmed en risk att allmän platsmark väljs för elnätsutbyggnad även när annan mark vore lämpligare i det enskilda fallet.

Det finns även en risk att en modell som endast ger höjd ersättning vid elnätsutbyggnad kan komma att påverka markägares acceptans vid markintrång för andra samhällsviktiga ledningar negativt. Processen för utbyggnad av t.ex. elektroniska kommunikationsnät och Va-nät skulle därmed kunna komma att påverkas negativt. Denna risk behöver beaktas inför valet att införa den föreslagna modellen.

Andra åtgärder för att öka kommuner och regioners acceptans för markintrång för elnätsutbyggnad

För vissa markägare, inte minst kommuner och regioner, finns det andra aspekter än ersättningen som väger tyngre när ett markintrång vid elnätsutbyggnad aktualiseras. Det handlar om tidig dialog och stärkt inflytande över vilken sträckning för ledningen som väljs samt om ledningen utförs som markförlagd eller luftburen. Det handlar även om vilka möjligheter som finns till framtida flytt av en ledning som hindrar en önskvärd samhällsutveckling och hur kostnaderna för en sådan flytt fördelas.

Om elnätsutbyggnaden ska kunna effektiviseras och förbättras och kommuner och regioners acceptans för markintrång ökas behöver även dessa aspekter bli föremål för utredning och förslag.

SKR har bl.a. i samband med Klimaträttsutredningen, framhållit behovet av tidig dialog och kommunalt inflytande kring utbyggnadsbehov av elnätet och alternativ utformning och sträckning (SKR Dnr 22/00865).

En ansvarig myndighet för skogs- och åkernormerna (avsnitt 6)

SKR delar utredningens bedömning att förvaltning av de värderingsnormer som används vid fastställande av intrångsersättning i skogs- och åkermark bör anföras till en myndighet. Som utredningen föreslår bör uppdraget ges till Lantmäteriet.

En översyn och modernisering av värderingsmodellerna torde på samma sätt som en höjd intrångsersättning bidra till att öka fastighetsägares acceptans vid markintrång för elnätsutbyggnad.

Andra åtgärder för att underlätta elnätsutbyggnad eller minska behovet av utbyggnad

Det krävs även andra åtgärder för att effektivisera nätutvecklingsprocessen.

Bl.a. har SKR i yttrande över Ei:s rapport *Kortare ledtider för elnätsutbyggnad*, instämt i behoven av att fortsatt utreda frågor om överklaganden av beslut inom nätutvecklingsprocessen (SKR Dnr 2023/01380).

SKR påminner också om behovet av åtgärder för att bibehålla konkurrenskraften för fjärrvärme och kraftvärme och därigenom avlasta det lokala elsystemet och minska behovet av elnätsutbyggnad. Exempelvis bör elskatten sänkas för elvärme och värmepumpar i fjärrvärmesystem, vilket skulle

kunna utjämna de allra lägsta elpriserna och öka attraktiviteten i att tillföra ny elproduktion samtidigt som behov och priser på bioenergi kan minskas. På senare tid har flera styrmedelsförändringar snarare gynnat individuella elbaserade lösningar för värme och kyla på bekostnad av fjärrvärmens konkurrenskraft.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande